

A. M. M. Dekker, *Janus Secundus (1511-1536). De tekstoverlevering van het tijdens zijn leven gepubliceerde werk* (Bibliotheca humanistica et reformatica XXXVIII; Nieuwkoop: De Graaf, 1986, 324 blz., f100,70, ISBN 90 6004 380 4).

Sinds kort mag de neolatijnse literatuur zich in ons land in een toenemende populariteit verheugen. De literaire tijdschriften *Bulletin* (144, XVI (1987)) en *De Tweede Ronde* (4, winter 1986/1987) wijdden een themanummer aan (neo)latijnse geschriften. Het tijdschrift voor Nederlandse classici *Lampas* (5, XVII (1985)) ging hen hierin voor. Met name de classicus en dichter Jan Pieter Guépin heeft veel gedaan om de neolatijnse literatuur in bredere kring bekendheid te geven. Hij wordt ook niet moe ons er op te wijzen dat de geschiedenis van de Nederlandse letterkunde geheel ten onrechte de geschiedenis van de Nederlandstalige literatuur is geworden. De latijnse poëzie en prozawerken die onze voorvaderen tot ver in de negentiende eeuw produceerden, zouden — vooral door neerlandici — als kunstmatig en dus waardeloos terzijde zijn geschoven.

Guépin heeft zijn voorliefde voor de neolatijnse letterkunde niet in de laatste plaats opgedaan door lezing van de werkjes van Nicolaus Grudius (1503/4-1570), Hadrianus Marius (1509-1568) en Joannes of Janus Secundus (1511-1536). Deze drie jongste zoons van Nicolaas Everardi, president van het Hof van Holland en later president van de Grote Raad te Mechelen, vervaardigden reeds op jeugdige leeftijd elegieën en epigrammen. De jongste van deze 'Tres fratres Belgae', Janus Secundus, wist zich met zijn *Basia of Kusgedichten* onsterfelijke roem te verwerven en wordt dan ook algemeen beschouwd als de eerste Nederlandse humanist die zich met de beste Italiaanse renaissance-dichters kon meten.

Aan deze Secundus — of om precies te zijn aan de tekstoverlevering van diens tijdens zijn leven in druk verschenen werk — is de in 1986 verschenen dissertatie van A. M. M. Dekker gewijd. In een uitgebreid eerste hoofdstuk — met noten meer dan een derde van het boek — geeft Dekker een overzicht van leven en werk van Secundus. Door slim combineren van oude en nieuwe gegevens neemt de auteur onduidelijkheden omtrent het leven van de dichter weg en vult diens bibliografie aan. Zo wordt onder meer duidelijk dat Janus op vijftien in plaats van veertien november is geboren en dus niet 'Secundus' heet naar een jong gestorven broertje, maar naar de naamheilige van die dag: Secundus of ook wel Secundinus genaamd. Dekker roept een helder beeld op van de zorgvuldige opvoeding van gebroeders Nicolai, de eerste schreden op het dichterspad van de jonge Janus en zijn pogingen middels lofdichten zich een plaats aan het hof van Margaretha van Oostenrijk en daarna aan dat van Karel V te veroveren. De korte studie bij Andreas Alciatus te Bourges, Secundus' verblijf in Spanje en zijn werkzaamheden als secretaris van Georges van Egmond, bisschop van Utrecht, krijgen eveneens de nodige aandacht. De resterende zes hoofdstukken zijn hoofdzakelijk bibliografisch van inhoud. Achtereenvolgens worden tekstoverlevering en drukgeschiedenis van Secundus' Lucianus-vertalingen, zijn verzen op de kroning van Karel V en de vrede van Kamerrijk, de gedichten over de in 1530 overleden landvoogdes Margaretha en de drie — aanvankelijk aan Erasmus toegeschreven — verzen op de onthoofding van Thomas More besproken.

Dekker stelt in de inleiding nadrukkelijk dat zijn dissertatie een begin is, niet meer dan een eerste portie prolegomena. Het tweede gedeelte, de tekstoverlevering van het oeuvre gepubliceerd na 1536, moet nog volgen. Guépin heeft berekend dat Dekker nu 425 van de 6835 door Secundus gedichte versregels heeft behandeld, zodat er nog heel wat werk verzet moet worden. De auteur stelt zich voor dat zijn inspanningen uiteindelijk zullen resulteren in een

tekstkritische editie van Secundus' complete oeuvre. Daarna zijn literair-esthetische beschouwingen en vertalingen aan de beurt. Over een integrale (cultuur)historische benadering rept Dekker niet, zij het dat hij wel stelt dat de (gelegenheids)gedichten van Secundus niet te begrijpen zijn zonder inzicht in de context waarin zij tot stand kwamen. Hier zit hem nu net de historische kneep. Immers, als wij ons laten leiden door de opinie van de auteur dat in 'dit stadium van onderzoek de benadering van het materiaal filologisch moet zijn' is een recensie in dit historisch tijdschrift weinig zinvol. Echter, bij het lezen van dit boek bekruipt de historicus telkens een gevoel van verlangen naar méér. Ik hoop dan ook dat Dekker of een van onze cultuurhistorici er eens toe zal komen Secundus te beschouwen in het licht van bijvoorbeeld de theorievorming rond hofcultuur; om van de interpretatiemogelijkheden van de relatie poeta-geleerde secretaris maar te zwijgen.

Een verkorte versie van het eerste hoofdstuk is opgenomen in de *Handelingen van het Symposium Janus Secundus* (Mechelen, 20 september 1986, uitgegeven door Marcus de Schep- per en Raphaël de Smedt). Tenslotte, over het wel of niet vertalen van het latijn kan men van mening verschillen, maar ik had graag gezien dat alles was vertaald in plaats van een (wille- keurig?) deel der citaten. Rest mij nog lof voor de voorbeeldige verzorging van dit boek.

C. G. Santing

P. G. Hoftijzer, *Engelse boekverkopers bij de Beurs. De geschiedenis van de Amsterdamse boekhandels Bruyning en Swart, 1637-1724* (Amsterdam: APA-Holland University Press, 1987, 399 blz., f79,50, ISBN 90 302 1016 8).

De titel van deze Leidse dissertatie zou tot misverstand kunnen leiden. Het proefschrift gaat niet over Engelse boekverkopers, maar over twee familiebedrijven die gespecialiseerd waren in Engelse en uit het Engels in het Nederlands vertaalde boeken en pamfletten. In de tekst staat 'Engelse' tussen komma's. In het voetspoor van mevrouw I. H. van Eeghen die eerder over de boekverkopers aan de Beurs schreef, onderzoekt de schrijver het doen en laten van de 'Engelse' boekverkopers Bruyning en Swart.

Een groot deel van het boek bestaat uit bronnen: een overzicht van de fondsen van Bruyning en Swart, de correspondentie van Swart met de Londense boekverkopers Samuel Smith uit de jaren 1683-1691 en de winkelcatalogus van de weduwe Swart uit 1688. De tekst van de eigenlijke studie telt, zonder de noten, 162 bladzijden. Het boek is ingedeeld in zes hoofdstukken, voorafgegaan door een verantwoording en gevolgd door een slotbeschouwing.

Na een inleiding over de verbanden tussen de Noordnederlandse boekhandel en Engeland gedurende de zeventiende eeuw worden de boekverkopersfamilies Bruyning en Swart besproken. Met veel genealogische gegevens laat de schrijver zien hoezeer de twee 'Engelse' boekverkopers verbonden waren met het Engelse vluchtelingenmilieu in Amsterdam. De boekhandel en de uitgeverij van Bruyning en Swart vormen de onderwerpen van de hoofdstukken III en IV. Vervolgens wordt apart en uitvoeriger aandacht geschonken aan twee grote ondernemingen van Swart: de produktie van Engelse protestantse bijbels en de uitgave van de onvoltooid gebleven 'English Atlas'. De radicaal-politieke opstelling van de twee boekverkopers tegenover de Stuart-monarchie staat centraal in het laatste hoofdstuk.

De studie beoogt het optreden van Bruyning en Swart in een sociaal-culturele context te